

La *Scala de Contemplació*, de Fra Antoni Canals, i el *De XV gradibus contemplationis* o *Viridarium Ecclesiae*

ALBERT G. HAUF
Universitat de València

In memoriam, A. Robres, O.P.

La *Scala de Contemplació* de Fra Antoni Canals, tot i ser considerada durant anys per la crítica com l'obra més abrandada i més original del famós dominicà valencià, no es pot dir que hagi tingut massa sort amb els estudiosos.¹ Inèdita durant segles, aquesta bella obra va ser finalment tema d'una tesi doctoral massa apressada deguda al jesuïta P. Juan Roig Gironella, el qual en va brindar una primera edició i estudi certament millorables, però que, vists ara des de la perspectiva que dóna el temps, tenen tot el mèrit d'haver encetat, amb més o menys èxit, un tema que ningú no s'havia atrevit a tractar amb un mínim de profunditat. Després d'unes primeres, escasses, reaccions, entre les quals cal comptar la meua, escrita - ai las!- amb la pugnacitat i entusiasme de la joventut, sembla que el llibre hagi deixat d'interessar tant els filòlegs com els teòlegs, malgrat la seva evident importància com a mostra antològica d'un bellíssim registre lingüístic i d'un riquíssim contingut especulatiu no gens freqüent en aquell moment històric en cap altra llengua de la Península Ibèrica.²

Com que, dissortadament, el P. Roig ja no pot brindar-nos cap edició revisada del seu treball, perquè ha pujat, com l'altre admirat amic a qui dedico aquestes notes, tots els escalons de l'al·legòrica escala evocada per Fra Canals i es troba ara ja ben a recer de les petites crítiques erudites, voldria començar aquest breu treball, anunci i petita mostra d'una tasca molt més complexa i ambiciosa que hom prepara a la universitat de València dins del marc del Projecte GV-3110/95, agraint l'estímul d'aquell seu treball, que va encomanar-me una curiositat que encara perdura i mai no ha deixat d'esperonar-me i que va portar-me ja fa anys a anar anotant al marge del meu exemplar del text totes aquelles citacions bíbliques o patrístiques que hi anava identificant, convençut com estava que l'obra

¹ Martí de Riquer, *Història de la Literatura catalana, part antiga*, II, Barcelona, 1964, pp. 450-454, diu referint-se de manera molt especial al to: «Crec que ací [*La Scala de Contemplació*: SC] trobem el més autèntic de fra Antoni Canals» (pàg. 460). Cf amb el que diu Jordi Rubió, *Història de la Literatura Catalana*, I, Barcelona 1984, pàg. 245: «Les obres religioses de Canals són traduccions en llur majoria. Aquelles de les quals no consta explícitament que ho siguin, com l'*Escala de Contemplació* i el *Libre de Confessió*, deuen també molt a escrits piadosos anteriors i per l'abundància de citacions semblen obres de compilació, però hem d'esperar que, qui estigui preparat per a fer-ho, emprengui l'estudi de llurs fonts»

² Antoni Canals, *Scala de Contemplació*, Introducció y transcripció por Juan Roig Gironella, S.I., Barcelona, Fundación balmesiana-Biblioteca Balmes), 1975, i Albert G. Hauf, *D'Eiximenis a Sor Isabel de Villena. Aportació a l'estudi de la nostra cultura medieval*, València-Barcelona, IFV - PAM, 1990, pp. 1-55, en especial 31ss., 51-55, i 185-218.

era feta a base d'una sistemàtica traducció acumulativa de carreus de molt diversa procedència. En realitat, una de les conclusions sobre l'obra de Canals que vaig anticipar aleshores, potser d'una forma massa agosarada, fou aquesta: «molt probablement no es va proposar d'acomplir altra funció que la de fer arribar al públic seglar uns textos llavors només assequibles a la minoria que sabia llatí. Altrament dit: crec que tant en el vessant profà com en el religiós Fra Canals mai no passà de ser un traductor, i que prest o tard s'haurà de revisar l'opinió que, per manca d'estudis aprofundits, ens hem format sobre l'originalitat dels seus tractats religiosos. Caldrà també que, un cop exhumades les fonts, hom tracti d'avaluar la seva tasca de traductor» (Hauf 1990: 201-202) .

Exhumar de manera suficient i raonable i deixar ben palesa –de forma que no pugui quedar cap classe de dubte– la font primordial de la *Scala de Contemplació* és l'objectiu que m'he fixat en aquestes pàgines. Per això no em queda altre remei que remuntar-me de bell nou a la crítica que en el seu temps vaig fer a l'edició de Roig i Gironella. Ben mirat la ciència, com la història, és el resultat sintètic de fets i opinions sovint primer contrastats i antitètics. Tanmateix en el for intern estic convençut que el P. Roig ja sabia tot el que m'he proposat d'exposar breument ara i ací, ja que ell mateix ho deixa entendre entre línies en el seu pròleg. El cas és que, tot i conèixer molt bé la taxativa opinió que sobre l'escassa originalitat de la *SC* ja havia expressat un expert de la talla del P. Laureano Robles, assegurant que «se trata de una traducción del latín de un tratado que hallamos en el códice París, Mazarine 961 (saec. XV)», va optar per deixar aparcada aquesta qüestió de capital importància per a una pertinent avalució del llibre, a la qual va dedicar un espai mínim.³ El seu comentari: «Claro está que deseo poder precisar bien el grado de originalidad de Canals, en un estudio ulterior sobre el códice 961, para cotejarlo con la obra de Canals», recorda massa les notes apressades que els doctorands solen afegir a darrera hora a les tesis a fi d'aplacar les possibles crítiques del tribunal de torn. Tot fa pensar, en definitiva, que Roig ja tenia la tesi més aviat enllestida quan li degué arribar la notícia o fins i tot la còpia del manuscrit parisenc esmentat per Robles i, com que aquell material l'hauria obligat a reescriure l'estudi introductor i a corregir i anotar la seva edició, va optar, molt humanament, per posposar qualsevol posicionament davant tota la nova gamma de qüestions que deixava plantejada la mera existència d'aquell manuscrit parisenc. Així li ho vaig retreure, molt directament, potser amb més raó que no tacte.

Com que, tot i el pas dels anys, almenys que jo sàpiga ni el mateix Roig Gironella ni ningú altre no han tornat a tocar la matèria, que no entrava tampoc dins dels límits de la tesi doctoral del col·lega Emili Casanova, –el qual s'havia mostrat molt més insatisfet que no jo amb l'edició de la *SC*–, les coses semblen, si més no, trobar-se encara ara en el mateix estadi on van quedar en la ja llunyana data de 1975.⁴ Potser sigui, doncs, ben hora de reprendre la tasca allà on el P. Roig la va deixar. I sembla justa i condigna penitència que els qui aleshores ens vam demostrar públicament més crítics amb aquella primera i

³ Vid. VII, pp. 49-52, i Laureano Robles, *Escritores dominicos de la Corona de Aragón, siglos XIII- XV*, Salamanca, 1972, nr. 45, p. 183.

⁴ Vid. Emili Casanova, *El lèxic d'Antoni Canals*, València-Barcelona, 1988, pp. 14 i 16-17. Cal afegir-hi ara l'important treball de Tomàs Martínez, «No-m direu que lo dit Sèneca sia propheta ne patriarcha, qui parlen figurativament: Antoni Canals i el *De providència*», dins *Caplletra*, 15 (1993), pp. 181-210. Vegeu-ne, en especial, les conclusions (pp. 203-205).

temptativa edició ens mostrem també conseqüents amb aquelles crítiques i tractem d'ofrir una edició més satisfactòria, tant des del vessant filològic com des del punt de vista de l'estudi del tema de l'originalitat de Fra Canals, contrastant i confrontant el text llatí anotat del suposat original, que, pel que sembla, Fra Canals degué trobar en i portar de París durant algun dels seus viatges, amb el text català de la SC.

El projecte, com és evident, sembla exigir la tasca prèvia d'establir, d'una vegada per totes, si el text de Canals és o no una traducció, tal com afirmà Robles de manera prou categòrica però sense aportar cap classe d'evidència objectiva, o si «no es una mera traducción, sino que elabora por su cuenta las fuentes», com assegura Roig sense massa convicció i potser amb el propòsit de no deixar del tot malparada la seva tesi.

En les pàgines que segueixen, em limito a oferir unes cales o mostres fragmentàries, però crec que ben significatives, de la meua primera temptativa de transcripció del manuscrit del text llatí de París, que no descriu ací però del que ofereixo una mostra que permet fer-se una idea del tipus de lletra i caràcter de volum de lectura piadosa sense ambicions estètiques. Aquesta transcripció es presenta juntament amb una nova transcripció del text català de la versió de Fra Canals, conservat en el ms. 473 de la Biblioteca de Catalunya, amb l'esperança que la possibilitat d'una sistemàtica confrontació i comparació d'ambdós textos permeti establir de manera suficient i a simple vista el gairebé total nivell de dependència del dominicà valencià del seu model, i el seu escàs nivell d'originalitat. Aquesta confrontació permet també, potser, d'anticipar ja des d'ara interessants hipòtesis de treball sobre el paper d'aquest tipus de traduccions del llatí, l'estil i llenguatge de les quals són del tot subsidiàries d'un model importat, i fan sospitar que allò que ara anomenem "valenciana prosa" no és altra cosa que el resultat d'un constant procés d'adaptació i versió de materials sovint procedents d'altres dominis lingüístics, entre d'altres el llatí. L'esforç assimilatiu que pressuposa una traducció d'un llibre de l'abast de l'anomenat *De XV Gradibus Contemplationis seu Viridiarum Ecclesiae*, atribuït a St. Bonaventura, sembla molt més rellevant, a l'hora d'estudiar la possible creació d'un tal estil, que no l'aparició d'algun model escadusser de carta estilísticament divergent, ja que en tot cas cal suposar que l'aparició de tals cartes s'ha de subordinar a l'exercici previ, més o menys sistemàtic i assidu, d'integrar la manera d'escriure tradicional a la de models rebuts de fora.⁵ L'existència d'altres importants traduccions, del tipus de la de la *Càrcel de Amor*, o l'evident confluència d'estils en les versions catalana i castellana de les *Heroïdes* d'Ovidi, les *Històries Troianes*, i semblants, obliguen a plantejar la qüestió de la influència d'aquests possibles models estilístics, que caldria estudiar amb el degut deteniment.

Com que hem dotat el text llatí d'un aparat elemental de notes, i procurem transcriure en cursiva les citacions bíbliques detectades, podem veure fins a quin punt el dominicà valencià manlleua de manera literal i exacta tot el rosari de citacions bíbliques, els arguments, l'estil i la mateixa sintaxi de la seva suposada "valenciana prosa", de la font llatina que té al davant, que es limita a adaptar i a completar amb glosses, acotacions molt

⁵ Vid. Jaume Riera i Sans, «El primer text conegut en estil de valenciana prosa: una carta atribuïble a fra Antoni Canals (1392)», dins *Miscel·lània R. Aramon i Serra*, II, Barcelona, Curial, 1980, pp. 183-192. Text al qual sembla que cal donar més valor de símptoma que no de causa. Sobre la "valenciana prosa" cal remetre ara al ponderat article d'Antoni Ferrando, "Sobre una etiqueta historiogràfica de la Literatura Catalana: La "Valenciana Prosa", dins *Caplletra*, 15 (1993), pp. 11-30.

puntuals i algunes escasses divergències del text llatí [que hem indicat entre claudàtors], en un i altre cas quan es tracta de comentaris afegits o d'omissions. Assenyalem amb **negreta** (!) les evidents males lectures, alguna, com **mortal** en comptes de **moral**, que caldrà esmenar en l'edició, o alguna altra, com **quadriga**, mal interpretat potser més per un afany de simplificació que no per ignorància. Tot plegat, el tractat respon a la tècnica d'escriure referint-se contínuament al text bíblic, com a font primordial d'inspiració. Això explica la sensació de llistat de citacions bíbliques que proporcionava de bell antuvi una primera lectura del text català, el qual ara es demostra absolutament subsidiari de la font llatina, de la qual procedeixen, en definitiva, ultra l'esquema ideològic i l'enfilall d'*auctoritates* citades, la reiteració de mots, les interrogacions retòriques, les nombroses exclamacions i tant el contingut com l'estructura sintàctica de tots els capítols essencials del llibre. Sembla, doncs, evident que el nostre frare, anomenat "lector de la cort", potser obligat per una noble i dura competència amb altres clergues molt més prolífics com Eiximenis, a l'hora de quedar bé davant els seus reials patrons ni tan sols feia l'esforç d'arreglar i ordenar un mosaic de materials sobre un determinat tema, sinó que trobava més fàcil i expedit el mètode de recórrer sense manies a un dipòsit o llibre enllestit per un altre on podia trobar tals materials ja confortablement organitzats en forma de tractat! Aleshores, l'únic esforç necessari per a donar a l'obra un toc personal d'originalitat i fer passar l'obra com a pròpia era el pròleg-dedicatòria, perquè l'altre pròleg, com el mateix epíleg, també són manlevats, com podem constatar ara fàcilment, del text pseudo-bonaventurià!

En realitat el frare mai no especifica que ell sigui l'autor del llibre, però prou que ho deixa entendre piadosament en fer-ne ofrena de manera oficial al beatífic rei Martí, («per ço offir a la vostra digna senyoria lo present libre...»). També demana que el monarca enviï una còpia al monestir de la Vall de Jesucrist, a fi de beneficiar-se dels mèrits que li reportaran les agraïdes pregàries dels monjos. Noteu que tanca la dedicatòria amb aquesta ben volguda ambigüïtat, assumint la composició de l'obra ("composta") amb una modèstia que ara podem considerar justificable, sense al·ludir però en res i per res, com era costumari, a l'original ni a l'autor traduït:

E molt alt senyor suplich que no-m sia jutgat a presumció com asage de offerir a la vostra altea obra axí groçament composta; al defalliment de la qual requir que soplesca vostra benigna paciència e liberal gràcia, la qual ahonesta sos servidós.

De XV Gradibus contemplationis et viridiarium Ecclesiae

[Prologus] De quindecim gradibus contemplationis

Cogitanti michi de mutabilitate humani status et miserabilitate temporum istorum torporem et teporem, in quibus pene totius fervoris et perfectionis, summa habundante iniquitate miserabiliter refriguisse dinoscitur, frequentissime animo ruduente flere magis liberet quam aliquid scribere, nisi tua me ad hoc compelleret caritas, et mea propria necnon et communia invitaret utilitas.

Intueor, enim in meipso et in mihi similibus tantam superne gratiae penuriam, tantamque devotionis necnon interne suavitatis ac dulcedinis spiritualis avidissimam siccitatem, ut nisi absque merore et cordis amaritudine ad ipsum venie fontem nec in merito clamare compellar: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi, velociter exaudi me, Domine; defecit spiritus meus* [Ps 142, 6-7].

Vere, proht dolor, fere penitus defecit ille spiritus quo gustato desipit omnis caro. Quis enim est hodie qui non magis ea que carnis sunt, quam *que spiritus sunt* sapiat?¹ Quis non, quantum sibi permittitur *carnis curam* faciat in *desideriis*?² Qui[s] ita Deo militet, ut non se implicet secularibus negotiis? Qui[s] non honores et prelationes inhiatur? Qui[s] non magis proesse desiderat quam suberi, ministrari quam ministrare? Qui[s], iuxta consilium Salvatoris, *novissimum locum* eligat?³

[PRÒLEG]

Cogitant io de la misèria del món, e del temps e de la mutabilitat del humanal estament, e de la miserable de aquest temps tepiditat, [refredament] e perea, per los quals quax tota fervor de perfectió [e devoció], abundant sobirana iniquitat miserablement és vista refredada, més és loch e temps de plorar que no de formar-ne scriptures, si ja no forçàs açò a fer la vostra caritat, e la mia pròpria e de tots en comú me convidàs utilitat.

Com quart en mi mateix e en los semblants de mi, tanta penúria [o fractura] de la supernal gràcia e devoció e intrínseca suavitat, de la dolçor spiritual infinita sequedat; no sens plor e amargor de cor só forçat de girar-me e cridar a la font de vènia ab lo psalmista dient: La mia ànima axí com a terra sens aygua davant tu, Senyor! Ajuda'm, Senyor, cor defallit és lo meu spirit.

Verament, de què és gran dolor, quasi de tot és defallit aquell spirit, lo qual com hom l'à tastat dessaborex tota carn. Qui és huy qui no assaboresca més los plaers e delectacions carnis que no les del spirit? Qui és aquell qui no faça cura// (206) de carn e desigs desordonats tant com ha permissió e pot fer? Qui és qui axí batalle per nostre senyor Déu que no-s implique en negocis del món? Qui és qui no desig honors e senyories? Qui és qui no desig més senyorejar que ésser sotmés, administrar que ésser administrat? Qui és qui segons lo consell de Jhesucrist elegesca lo derrer loch? Qui és qui no desige les primeres cadires en les sinagogues, salutacions en lo mercat, e [per gran yprocesia]

¹ Col.3,1-2: *Igitur, si consurrexistis cum Christo: quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quae sursum sunt sapite, non quae super terram.*

² Cfr amb Rom 13, 14: *Sed indumini Dominum Iesum Christum, et carnis curam defeceritis in desideriiis.*

³ Fa al·lusió a Lc 14, 8-11: *Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honorator te sit invitatus ab illo. Et veniens is, qui te et illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum: et tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco: ut, cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superius...*

Qui[s] non appetat *primas cathedras in synagogis et salutationes in foro* et *vocari ab hominibus Rabbi?*⁴ Qui[s] vilitatem affectetur? Qui[s] humilitatem amplectatur? Qui[s] contemplationem vigiletur? Qui[s] sacre meditationi studeatur? Qui[s] orationi et devotioni *indesinenter* intendet?⁵ Qui[s] non magis temporalibus quam spiritualibus et theoreticis se occupet exercitiis? Qui[s] non etiam, quo dicere horrendum est, gustare fastidiat *quoniam* *suavis et dulcis est Dominus* ?⁶

Vere enim, non sine dolor et rubore nostro hodie dicere / (flv) potest Salvator: *Oblivioni datus sum, tanquam mortuus a corde.*⁷ *Dissipate sunt enim iste vie gloriose, per quas amici sponsi sequi sollebant Agnum quocumque* peregeret.⁸ Quacumque (?) adolescentulae amantes te nimis, o bone Jhesu, *currebant in odorem unguentorum tuorum.*⁹ *Cessavit transiens per semitam, per quam verus et moralis Jonathas, reptans manibus et pedibus ascendere consueverat, usque ad stationem perveniens Philisteorum.*¹⁰

Vere, proth dolor, *obscuratum est aurum, mutatum est color optimus! Dispersi sunt lapides santuarii in capite*

ésser apellat per tot lo poble "Rabí" [, mestre, sant e perfet]? Qui desiga huy ésser vilificat? Qui abraça humilitat? Qui vella en contemplació? Qui estudia en sacra meditació? Qui entén en devoció e oració contínuament? Qui és qui no-s ocupa més en fahenes temporals que spirituals e contemplatives? Qui és aquell , la qual cosa dir és gran orror, qui no haja fastig de tastar com és suau e dolç Jhesucrist?

Verament no sens dolor e verguonya nostra huy pot dir a nosaltres lo nostro Creador, [clamant-se ab lo psalmista] axí com si fos hom mort [de qui tantost cessa la fama e memòria] : Axí só donat a oblit [en los coratges de aquells qui io he creats. O, las!]Dissipades veg que són aquelles glorioses carreres per les quals los amichs del spòs solien seguir l'Anyell en tot loch on anàs; per on les donzelletes infantes amants a tu, Senyor Jhesucrist, corrien en la odor dels teus unguents! Cessat ha passar per la senda per la qual lo ver e **mortal** (!) e perfet Jonathàs arrapinyant ab les mans e los peus solia pujar fins que venia a la stació dels philisteus.

Verament veg que escurit s'és l'or, mudada s'és la color maravellosa , dispergides se són les pedres del santuari en lo cap de totes les places.

⁴ Vid. Lc 20, 46: *Attendite a scribis, qui volunt ambulare in stolis, et amant salutationes in foro, et primas cathedras in synagogis, et primos discubitus in conviviis...* També Mt. 23, 6-8: *Amant autem primos recubitus in coenis, et primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi. Vos autem nolite vocari Rabbi...*

⁵ *Intendet*, corregeixo el text: *intendetur* amb tur puntejat. El lexema " *indesinenter*" sembla referir el text a St. Pau, Heb.10,1: *...hostiis quas offerunt indesinenter.*

⁶ Vid. Pet.1, 3: *...si tamen gustatis quoniam dulcis est Dominus.*

⁷ Ps. 30, 13.

⁸ Cfr amb Is.33, 8: *Dissipatae sunt viae, cessavit transiens per semitam, i Apoc. 14, 4: Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit.*

⁹ Cant. 1, 3: *Trahe me, post te curremus in odorem unguentorum tuorum.* Aprofitat també en forma d'antifona en la litúrgia mariana.

¹⁰ Vid. la nota precedent i 1 Reg. 14,1- 13: *Et accidit quadam die ut diceret Ionathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni, et transeamus ad stationem Philistinorum, quae est trans locum illum... Ascendit autem Ionathas manibus et pedibus reptans...* Text interpretat ací al-legòricament com a figura de Jesús pujant a la creu en la lluita contra el dimoni.

*omnium platearum. Ffilii Syon incliti et amicti quondam auro primo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli!*¹¹

Jam, jam, iterum, heu mi!, impleri video quod in Genesi de filiis Adam legitur: *Omnis quippe caro corrumpet viam suam.*¹² In tantum quod, si non verbo, quod deterius est facto, clamare universi ac singuli videantur: *Auferete viam; declinate semita, cesset a nobis sanctus Israel.*¹³

*Quis, igitur, dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum [et plorabo die ac nocte?]*¹⁴ Ad tantam enim, peccatis nostris exigentibus, proth dolor!, maledictionem jam devenit in presenti, misseranda et misserabilis vita nostra, quod vix invenitur hodie unum de mille qui *que sursum sunt querat, que sursum sunt sapiat.*¹⁵ Quinymo, omnes pene *statuerunt, oculos suos declinare in terram*¹⁶

Jam illud gloriosum contemplationis nomen in quorundam auribus, quod est dolendum, non minimum sic sordescit. Et illud opus excelsum et excellentissimum contemplative vite, si tamen opus dici possit [aut debeat], sic aliqui aspernantur et execrantur, et quasi abhominabile reputant, ut nemo jam audeat// (f2) in

Los fills de Syon generosos, abriguats en temps passat de or pur, reputats són axí com a vexells de terra, obra de mans del oller.

Heu mi, las! Encara més veg ésser complit en aquest temps açò que en lo Gènesi és escrit dels fills de Adam: Tota carn per cert havia corrupuda la sua carrera. En tant és vengut que si no o fan, dien-o per paraules tots quants són, ho, ço que és pus mal, ho fan de fet, apar que criden e dien: Tolets-nos la carrera, mudats-nos la senda, sesse d'aquí avant a nosaltres lo sant de Israel.

Qui serà, doncs, aquell qui don al meu cap aygua e al meus ulls font de làgremes? Ay las! Meus peccats procurants, vel exequints, a tanta maledicció ja és venguda en aquest temps presén la mesquina e miserable vida nostra, que envides és trobat un // (207) entre mil qui les coses sobiranes del cel deman, qui asaboresca les coses spirituals e sobre celestials, ans tots quasi an fet un estament de declinar e baxar los seus ulls en terra.

Ja aquell gloriós nom de contemplació en les orelles de alguns, que és gran dolor, axí és ensordit e aquella obra sobirana e excel·lent de vida contemplativa, si pot ésser dita obra, axí la menyspreen alguns e radarguexen e quasi abhominable reputen, que ja naguna persona perfeta o qui entena a perfecció no gosa davant la lur audiència d'aquestes coses sol fer mentió.

¹¹ Thren. 4, 1.

¹² Gen. 6, 12. Lloc bíblic emprat en els textos apocalíptics per a justificar el càstic diví o diluvi universal. Veg. el text del *De triplici Statu Mundi*, "De primo statu mundi", en Albert G. Hauf, «El "De Triplici Statu Mundi" de F. Eiximenis», dins *Miscel.lània Aramon i Serra*, I i EUC, 23, 1979, pp. 265-283 (269). Això dóna a aquest fragment un cert to apocalíptic davant la manca de devoció i la corrupció general de la societat, que es correspon amb el de molts d'altres textos contemporanis d'Eiximenis i de St. Vicent Ferrer. Vid. Albert G. Hauf i Valls, «Profetisme, cultura literària i espiritualitat a la València del s. XV: d'Eiximenis i Sant Vicent Ferrer, a Savonarola, passant pel Tirant lo Blanc», dins *Xàtiva. Els Borja. Una projecció europea*, I, Xàtiva, 1995, pp.101-138. [Amb versió castellana]. Hom trobarà abundant bibliografia en l'estudi introductorí a la recent edició de José Pou y Martí, *Visionarios, Beguinos y fraticelos catalanes (siglos XIII-XV)*, Alicante, Instituto de Cultura "Juan Gil Albert", 1996, pp. 7-112.

¹³ Adaptació d' Is. 30,11: *Auferte a me viam; declinate a me semitam; cesset a facie nostra Sanctus Israel.*

¹⁴ Jer. 9,1.

¹⁵ Cf amb Col. 3,1-2: *Si consurrexistis cum Christo: quae sursum sunt quaerite,...quae sursum sunt sapite, non quae super terram.* Clara al·lusió als pocs escollits, que manté el paral·lelisme, ja esmentat, amb l'abjecta situació anterior al diluvi universal.

¹⁶ Ps 16,11: *Oculos suos statuerunt declinare in terram .*

ipsorum audientia de huius tenori etiam facere mentionem. Isti, inquam, contemplativi et sompniatores, interficiunt nos et confundunt.

Heu, quanta malitia et quam gravis et execranda perversitas! Numquid si ¹⁷ quidam, fortassis, a statu perfectionis, et ab arce sublimioris vite, quod est potius plangendum quam irridendum, cecidisse visi sunt, propter hoc erit vite perfectio reprobanda et ab hominibus destroyenda? Et pars illa que, divino iudicio optima fore assertur, a nemine erit de cetero eligenda? Numquid quia naufragium passi sunt quidem in mari, cessabunt deinceps virtuosi maria navigare? Et quia per plures, *retro respicientes*,¹⁸ de regulari perfectione ad secularem conversationem diabolo infligante sunt relapsi, nemo debeat ulterius religionem ingredi et sub habitu vite regularis Domino famulari?

Numquid Lucifero cum suis ruente complicitibus Cherubim et Seraphim et ceteri spiritus angelici a contemplatione Trinitatis penitus destiterunt? Absit. Ymo, sociis ruentibus, ipsi in suis status felicitate solidius confirmati, tanto perspicatius, tantoque limpidius Deum intuentur, et sine intermissione in illius sunt contemplatione suspensi, quanto aliis ruentibus in suo statu firmi et immobiles prestiterunt.

Numquid propter pharisaisci murmur Maria Magdalene destitit ab irrigatione et ab osculis pedum Domini? Numquid murmurantibus apostolis quibuscumque indigne sentientibus et dicentibus: *Ut quid perditio hec?*, manavit nardo alabastro pretiosum unguentum sumpto, caput Domini effundendo, audire meruit: *Quid molesti estis huic mulieri? Bonum*

Aquests qui's dien contemplatius e somniadós, dien ells, nos maten e.ns confonen!

Ay e quanta malítia e com greu e avorridora perversitat! E per tal com alguns de estament de perfectió e del castell de la pus perfeta vida- que és cosa més digna de plor que de scriure-, són vists ésser cayguts, per ço serà la perfectió de vida reprovadora e derrenclidora per totes persones? E aquella part que segons lo juhí divinal és confermada ésser pus perfeta, d'aquí avant no serà elegidora per nengú? E és cosa bona que per ço com alguns per gran fortuna són neguats en la mar d'aquí avant cessen tots de navegar les mars? E per ço com molts guardants detràs de la regular professió a seglar conversatió, lo diable instigant e procurant són cayguts, nagú d'aquí avant no deurà entrar en religió e sots hàbit de vida reglar servir al seu Senyor?

E ja Lucifer ab los seus seguidós caygut, per açò los cherubins e seraphins e los altres spirits angelicals cessaren de contemplar la Trinitat? Déu no vulla tan gran inconvenient! Ans los lurs companyons cayguts, ells en la felicitat e beatitut de llur estament perfetament confermats, tant pus clarament, tant pus nédeament Déus veen e sens entreposició de temps són en la contemplació de Déu elevats, quant, los altres caents, aquests en lo seu estament fermes e immobles són estats.

E ja per lo murmur dels fariseus madona sancta Maria Magdalena no cessà de lavar e besar los peus de Jhesucrist, e los apòstols murmurants e alguns indignament sostenints e dients: Perquè és aquesta perdicíó?, cessà la Magdalena, trencada la capça del alabastre, lo preciós unguent scampar sobre lo cap de Jhesucrist, fins que ella meresqué que fos dit per Jhesucrist: Per què sots contrariosos a aquesta dona? Bona obra ha obrada en mi.

¹⁷ ab. El text diu *ad*. Hi ha un punt sota la *d*, i una *B* majúscula damunt.

¹⁸ Al·lusió a Lc 9,62: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei*.

¹⁹ Vid. Mt 26,6-13, en especial 8 i 10; Mc 14,3; Lc 7,37.

*opus operata est in me.*¹⁹

Murmuret phariseus, mur//((f 2v)murent apostoli et indigne ferant qui voluerant. Non desistas. Marie fungeris officio unguentum super caput Domini effundere, pedes ungere et regare.

Felix est enim illa religio in qua Martha conqueritur de Maria. Sed et illa nimis infelix est et misera, in qua et de Maria raro fit mentio, et vix invenitur qui Marie fungi velit officio.

Ministret Martha, ministret; *solicita sit* et turbetur erga plurima.²⁰ Interpellet Dominum et de sorore conqueratur. Sed ob hoc Maria *desecus pedes Domini* non recedat, quum pars est optima quam *elegit*.

Sed quid? Consilium duxerunt pharaonite pharaonis iniuctatores: *Sapienter*, inquit, *opprimamus* Israel<et>itas viros, Deum in contemplatione videntes, ipsos variis occupantibus implicantibus ne vaccent ocio; dimissum reputantes tempus quod in otio contemplacionis expenditur et quiete. *Et si quid natum fuerit masculini sexus, in fluvium*, aliter temporalium actorum, *proicite*. Si quid feminei, *reservate*.²¹ Non actendentes quod est differentia inter filios Dei et filios hominum. Requies enim et gloria cordis filiorum Dei non est in exteriori actu quamvis gradi, sed in interiori affectu<m>, quamquam parvis; profectus autem malorum hominum et gaudium eorum est in multiplicatione operum que

Murmure, doncs, lo phariseu, murmuren los dexebles e sostenguen-o ab indignació tots quant se vu// [208] llen. No s'estigua nengú de exequir lo ofici de sancta Magdalena de escampar lo engüent sobre lo cap del Salvador, e los seus peus [tan preciosos besar], untar e reguar [ab làgremes].

Benauyrada és aquella religió en la qual sancta Martha se clama de sancta Maria Magdalena. Mas infel és aquella e mesquina en la qual de la Maria tart se fa mentió e envides és ú atrobat qui vulla exequir lo ofici de la Maria.

Ministre la Martha, ministre e sia anciosa e torbe's, e per moltes coses. Vaja-sse'n a Jhesucrist e clam-se de sa germana, mas per açó la Maria de prop los peus de Jhesucrist no-s partesca, com la millor part és aquesta que ha elegida.

E què més? Los seguidós consellés de faraó ajustaren consell iníquament [resembladós e fanyadós de saviesa], dients: Posem en opressió los de Israel, qui són interpretats veents a Déu en conteplació, e impliquem-los en diverses occupations, per tal que no estiguen en ociositat, pensants-se ésser perdut lo temps qui en ociositat de contemplació e repòs és despés. E feren instituir: Tot quant naxarà dels israelites, si és mascla sia gitat en lo flum, si és femella sia reservada. No atenenets que aquesta és la difarència entre los fills de Déu e los fills dels hòmens. Com lo repòs e la glòria dels de Déu no és acte exterior o forà, jatsesia que sia gran, ans en la affectió interior o dins de la ànima, posat que sia poch; lo goig e la consolació dels mundanals qui seguexen la sensualita<ta> està en la multiplicació de operacions e actes qui són

²⁰ Lc 10, 38-42, en especial vv. 39: *que etiam sedens secus pedes Domini*; 41: *Martha, Martha, sollicita es*, i 42: *Maria optimam partem elegit*. Text tradicionalment referit a la vida activa, simbolitzada per Marta, i la contemplativa, representada per Maria. Veg. els capítols 45-58 de les famoses *Meditationes Vitae Christi*, (ed. A.C. Peltier, *Bonaventura, Opera Omnia*, 12 vls., XII, París, 1868, pp. 569-588), amb tot un petit tractat sobre aquest importantíssim tema.

²¹ Exod. 1, 10-22, en especial 10, 16 i 22. S'identifica així els contemplatius amb el poble elegit, perseguit i oprimint pels egipcians i pel faraó, al·legoria del dimoni i dels seus mundans seguidors.

innotescent hominibus, non in intentione affectionis, qui soli gratia est cognicioni. Et idcirco Dei amore non semper proficiunt, quia non attendunt quantum Deum interius diligant, sed quantum exterius assequitur. Et ideo ipsos latet sanctitas filiorum Dei, quia eorum opus plus in affectione quam in actione versatur.

Sed qualis, quanta est humana malitia contra Deum: quanto enim magis opprimebantur filii Israel, *tanto* amplius *multiplicabantur*.²² Quod utinam in nostris temporibus impleri contingat!

Hoc autem habere possunt qui huius sunt consolationis atque solatii, quod licet plus diligeret Isaac Esau quam Jacob eo quod de venatione eius frequenter vescebatur, et eodem modo plus diligantur // (f3) hodie cursores et venatores quam Jacob, domi residens et de subalis matris Rebecae a qua non recedens, ipse tamen patris benedictionem obtinuit, Esau a benedictione paterna vacuo remanente; qui, licet etiam cum lacrimis postulasset, nichil aliud obtinere meruit nisi quod *in pinguedine terre et in rore celi esset benedictio* sua.²³ Condigno erit pro meritis proemio respondente: dignum etenim et iustum est, ut qui venacioni terrenorum et transitorium totaliter inhiant et inherent, mero [redentur terrenam, et] transitoriam consequantur.

placents e manifestes als hòmens del món, e no en intenció dreta e contemplatió, que solament és manifesta a nostro Senyor Déu. E per açò ayats en la amor de Déu poch aprofiten, com no atenen com amaran sobre totes coses lo nostre Creador, mas què poran fer e multiplicar en acte exterior. E per aquesta causa a ells és amaguada la santedat dels fills de Déu, com la lur obra més és en la affectió exterior que en la contemplació interior.

E vejam per açò quant poch la humanal malícia contra Déu. Vejats què's seguí: Com més eren opresos los fills de Israel, [com més ne morien, com més ne gitaven en lo flum], molt més multiplicaven. La qual cosa plagués a nostro Senyor en aquests desordenats dies que tenim es seguí! [Que ja per los mundanals, per los perseguidós de les persones contemplatives religioses, per los destruidós e difamadós de perfetes persones sanctes no's minvàs, prenent mala informatió dels perverses, la vida contemplativa] / [209]

En açò almenys poden pendre exemple e consolatió aquells qui's deliten en vida contemplativa, que jatsesia Isach amàs més Esaú que Jacob, per ço com de la sua cassa pus sovint menjava, e axí matex enforma més sien amats los cassadós [de diners, destroidós de pobbles, enguanadós de gents, mercadés falços], que no Jacob, qui estava en casa de son pare sots les ales de sa mare Rebeca. [ço és, sots les ales de la gràcia de Déu], e no se'n partí's. Enperò aquest optengué de son pare, Esaú romanint privat e evacuat de la benedictió paternal. E jatsesia que la demanàs ab grans làgremes, no meresqué de optenir als sinó que en lo grex de la terra e en lo ros del cel seria la sua benedictió. Corresponent digne premi e loguer als seus mèrits, car digna cosa és que aquells qui a casa de coses que tost passen transitòries e terrenals de tot se donen e sol se deliten, que aconseguescan solament loguer transitori.

²² Continua aprofitant a nivell al·legòric el text de l'Exode, 1, 12: *Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur*..

²³ És una interessant interpretació al·legòrica de la pintoresca història narrada en Gen, 27, 1-40. El text fa especial referència al vv 38-39: *Cumque eiulatu magno fleret, motus Isaac, dixit ad eum: In pinguedine terrae, et in rore caeli desuper, erit benedictio tua...*

[C.1] De Scala Spirituali

[Tu autem, cuius caritatis gratia primus opus inceptor me coegit, propter quod si publicatum fuerit non paucorum dentibus me exposui corrodendum. Non enim deerunt qui dicant: *Quis est iste qui involuit sententias, sermonibus imperitus?*,¹ quomodo docuit litteras cum non didicerit?²] Opus autem, dico, tam laboriosum quam altum, et tam difficilis quam subtilis et sublimis materie et rarissime auctoritate *audi et vide et inclina aurem tuam*,³ non tam corporis quam cordis, et diligenter actende *ascensiones* quas, ipso inspirante qui sine verborum strepitu docet omnem hominem scientiam, *in corde meo disposui* scalam, quam ex dictis atque scripta sanctorum patrum admens atque consitiens, per quam ab hac *val[le]*,⁴ missu anima caritate vulnerata salutifero languens, amore estuens et anelans, ad theoreticos excessus et ad summum sponsus formidissimos et delitabiles amplexus totaliter inhians et aspirans sursum enecta, ut tumque pervenire valeat quo affectat.

Hec est scala per quam vidit Jacob *ascendentes et descendentes angelos*, cuius sumitas celos tangebatur *et Dominum innixum scale*.⁵ Hec est scala amoris, per quam non nisi veri et ardentissimi // (f 3v) amatores ascendere queunt. Hec est scala, hec est via, hec semita. Hic ascensus. Hec quadriga, que nos evehit ab hac valle lacrimarum in paradisum deliciarum. Que de terrenis celestibus, de carnalibus

Lo primer capítol. De la scala spiritual

[Curiosament, doncs, començant lo libre qui és intitulat *Scala de Contemplatió*], obra treballosa, molt alta, axí difícil com subtil, de alta matèria e molt cara, [convinda tota ànima volent-se acostar al peu de la scala per vera contemplatió, dient ab lo propheta:] Ojes, [filla devota], e vejes e abaxa la tua orella, axí del cor com del cors, e diligentment atén les meditations e pensaments, los quals inspirant Aquell qui sens brogit de paraules ensenya a tot hom sciència, en lo meu [cor] é dispost de ordenar una scala dels dits e sentències dels sants pares, per la qual [la ànima devota], nafrada per caritat, languent per amor del seu car Senyor, per delitables abraçaments del seu sobiran spòs respirant ab sospirs multiplicats, de aquesta vall de misèria pusqua pujar là hon desiga e gemegua, sperant quant veurà la dolça cara del seu spòs, [e quant pujarà en la cambra de la qual per lo greu defalliment e peccat del primer hom fou privat tot lo humanal linatge].

Aquesta és la scala que véu Jacob, per on pujaven diversos àngels, la altea de la qual tocava lo cel, e nostre senyor Déu estava recolzat sobre la scala. Aquesta és la scala de amor verdadera, per la qual no pugen sinó los vertaders e ardents amadós. Aquesta és scala e carrera. Aquesta és senda. Aquesta és pujament. Aquesta és la **via** (!) que ns porta de aquesta vall de misèria e de làgremes en paraís de delits.

¹ L'autor assimila ací les paraules que Déu adreça a Job, Job 38, 2: *Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?*

² *didicerit*: text corregit, *didiceritur*, amb dos punts sota *tur*.

³ Adapta ara el poema nupcial del Messies, o Ps 44, 11: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam...*

⁴ Cf amb el Ps. 83, 6: *Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrymarum, in loco quem posuit*

⁵ Gen 28, 12-13: *Viditque in somnis scalam stantem super terram, et cacumen eius tangens caelum: angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam, et Dominum innixum scalae ...*

spirituales, de remotis propinquos, de extraneis amicos, de exulibus facit cives. Que nos jungit et conjungit, que nos unit et reunit, quantum possibile est creature in hac vita, nostri Creatori.

Difficilis recte admodum ascensus iste, non te fallo, tibi videbitur in principio; sed nec ob hoc desperes nec defficias, nec retro respicias, quia juxta sententiam Salvatoris: *Nemo inictans manum ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei.*⁶

Cum enim paulopuscum ascendendo prosceris, facilior tibi ministrabitur copia ascendendi. Et si magnus quidem tibi videtur labor, longe in infinitum maior est requies quem expectas, in tantum ut directior compellaris: *Modicum laboravi et inveni michi multam requiem.*⁷

Et si ascendendo multum fatigaris, actolle oculos, faciem erige, sursum aspice. Ecce enim dilectus tuus quem queris, ad quem advelas, ad quem pervenire sataguis, innixus est scale, ex cuius intuitu, si bene ad ipsum aspexeris, tibi levigabitur totus labor.

Aquesta fa de terrenals celestials, de carnals spiritu// [210] als, de lunyats acostats, de stranyts amichs, de exallats ciutadans; que a <a> nosaltres ajusta e conjuny, que-ns acosta e onex tant com és possible la creatura estant en aquesta vida, al seu Creador.

[Emperò don una doctrina primera desenguanant a tots aquells qui legint la present obra volran reglar la lur vida per acte de contemplació, que] aquest pujament de la scala serà difícil al començament, mes ja per açò amonest la vostra caritat que no sia de desesperar, ni ajats difidència ni desesperatió, ni per res no sia de guardar e girar derrere, com segons la sentència del Salvador nostre negú qui met la mà al aradre e-s gira derrere no és apte de entrar en lo regne de Déu.

[Don la segona doctrina aconsolant que] com après de poch temps pujant per aquesta scala haurà profitat la vostra continuatió, tantost de mantinent vos serà administrada ajuda de pujar. E si per ventura vos dóna vejares que fort sia gran lo treball, levats los ulls de la vostra intel·ligència e miren que molt major e infinit és lo repòs que-n sperats, en tant que forçada sia de dir la vostra devotió: fort poch é treballat e al terme é trobat infinit repòs.

[Don la tercera doctrina:] si per ventura pujant per aquesta sentits massa de defatigació [o enuig], levats los ulls, dressats la cara, guardats en amunt. Vejats lo vostro amat, lo qual demanats, al qual aspirats, a qui desijats venir, qui està recolzat sobre la scala; per la vista del qual, si bé-l mirats [com és gratiós com amorós, com dolç], vos serà aleujat tot lo treball.

⁶ Lc 9, 62: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, etc.*

⁷ Eccli 51, 35.

[C. 2] De lateribus scale spiritualis

Huius autem scale duo latera sive brachia sunt fides et spes. Has enim duas virtutes idcirco huius scale brachia sunt latera dixerim, eo quod sunt initium et consummatio totius boni quod habet aut quod habitura est anima. Fides enim est initium vite spiritualis et causa salutis humane. Est etenim qualis radius chorsuci luminis animam penetrans, irradians et illuminans ipsam, quasi dirigens ad videndum, intelligendum et cognoscendum summum bonum. Hanc immediate sequitur // (f4) et concomitatur spes, per quam sublevatur et substollitur anima ut cognitum et intellectum per fidem summum bonum speret et appetat.

Inter omnia vero bona anime rationali appetibilia seu desiderabilia, primum et precipium bonum est -adid- animam toto conatu te Deum, ad quem facta est. Ad hec autem omnem animam rationalem factam principaliter statutam esse credimus et fatemur, ut quum suo uniretur actori. Sed notio enim creature rationalis ex Deo primo facta est per amorem, et nature est ut id ipsum fiat reductio per eundem. Ab eternitate et enim in sempiternitatem educta, de sempiternitate est in eternitatem reducenda. Etenim quia omnis creatura ad suum naturaliter tendit finem, anima naturaliter hoc appetit et affectat ut reducat . Verum est educta, hoc est ut suo congregatur et unatur auctori, qui est suus finis et principium.

SEGON CAPÍTOL. DE LES BIGUES O BRAÇOS DE AQUESTA SCALA

[No és cosa duptosa en la operatió de la scala material ésser primerament ordenades dues bigues, una al un costat, altra al contrari, entre les quals diversos scalons migans sien col·locats. Axí matex, en semblant forma] en aquesta scala spiritual són dues bigues o braços: la una és virtut de fe, la altra de sperança. Aquestes dues virtuts per ordinatió de la dita scala é posat ésser bigues, per tal com són comensament e fi de tot bé que ha e deu haver la ànima, cor la fe és lo començament de la vida spiritual e causa de la salut humanal. Car és un raig resplandent de lum penetrant o trespassant la ànima e il·luminant-la e endressant a veure Déu, e conéxer e entendre Déu, qui és sobiran bé. Aquesta fe tantost acompanya e seguex sperança, per la qual és elevada e moguda la ànima a desigar e sperar lo sobiran bé que ha conegut per la fe.

Entre tots los béns desiderables e affectables qui són de la ànima // [211] lo primer e pus principal e major bé és que ella vengua e aconsegueasca açò perquè és feta. E sabem [per traditió o doctrina dels doctors] que la nostra ànima rational fou feta principalment, axí com creu io e confesse, per ço que [en temps esdevenidor vengués e] fos unida al seu Creador. E açò se manifesta en aquesta forma: La creatió de la nostra ànima racional és feta per nostro senyor Déu principalment e primer per amor, e per ço és necessari que la reductió o lo tornar que farà sia fet per aquell matex, per amor, com la ànima per nostro Senyor, que és eternitat creada en sempiternitat o perduratió eternal, per semblant deu ésser la sua fi reductió o retornament de

Sicut autem nobis volentibus ab infimis ad alta ascendere necessaria est scala materialis propter gravitatem et molem corporalem, qua mediante ascendimus quo optamus, sic anima, licet ex sui natura mirabilem habeat agilitatem, tamen propter quandam ponderositatem et corpulenciam quam contraxit et contrahit tota die ex cohabitatione corporis, quia secundum quod dicit Scriptura *corpus quod corrumpitur aggravat animam*,¹ non valet subito et in momento ab ymis ad superiora ascendere, sed vectio indiget vehiculo quo gradatim et successive, per incrementa spiritualia sursum feratur, ut tandem quasi scalariter ascendendo de virtute in virtutem, post multos sudores, post alta et profunda suspiria, post longa et ferventissima desideria, videri mereatur Deum deorum // (f 4v). Ad hanc visionem fides dirigit, spes elevat et deducit usque ad januam summum Regis.

sempiternitat en eternitat, [qui és nostre senyor Déu]. E, donchs, com tota creatura naturalment torne e-s acoste a la sua fi perquè és feta, la ànima nostra naturalment ha appetit e desig que sia reduïda o tornada al loch d'on és exida, e és açò: que sia tornada, ajustada o unida al seu Creador, qui és sobirana fi de totes coses e comensament.

[Adonchs nosaltres, volents tornar al nostre començament, qui és Déu, com alt en lo cel sia la sua habitació, volents-hi pujar de aquestes coses tan jusanes a tan gran altitut, és ops que hajam qualche cosa perquè siam ajudats]. On axí com nosaltres volents de terra pujar en alt en l'èer havem necessari una scala material per la gravetat e fexuguea que havem corporal, per on pujem là on desigem, axí matex la ànima, jatsesia que de sa natura haja maravellosa laugeria, enperò per alguna faxuguea o corpulència que ha presa e pren tots dies per la companyia e habitació que ha ab lo cors, faent testimoni lo savi qui diu: lo cors qui és corruptut per lo peccat dóna gravetat a la ànima. Per açò la ànima no pot soptosament e en un moment de aquestes coses jusanes pujar a les sobiranes, ans de necessitat ha mester algun sosteniment per lo qual de grau en grau e a poch a poch, per creximents espirituals sia pujada en alt, en tant que a la fi, quaix per diversos scalons pujant de virtut en virtut, après de moltes suors, après de grans e pregons sospirs, après de grans e pregons gemechs, après de lonchs e fervents desigs, merescha veura lo seu Creador. E a conseguir aquesta visió endressa la fe, la speranza leva, e abduy porten fins a la porta del sobiran Rey.

¹ Sap 9, 15

Hee sunt due famule que conducunt dominam suam usque ad fores regalis cubiculi, ipsa ingrediente, de foris remanentes, fidei cum succedat agnitio spei apprehensio. Bona quidem invisibilia et eterna supra omnem humanum sunt intellectum et creatam rationem. *Oculus enim non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligentibus.*² Et quanta vel qualia sunt, nisi fides credat, nec sermo explicat, nec ratio apprehenditur.

Accedentem ergo ad illa, hoc est, ascendere volentem, secundum quod ait apostolus: *Oportet credere.*³ Et, quanto quis magis credit, tanto amplius accedit, et quanto ferventior atque solidior fuit fides de summo bono et de invisibilibus et eternalis, tanto certior et immobilior spes efficitur de eisdem.

Cum autem anima per gradus multiplices qui inter ista duo brachia et latera, fidei videlicet et spei continentur, gradatim ascendendo tantum proficerit, ut se ipsam supra se ipsa erigens, pertingere mereatur ad id quod creditur et speratur, jam non habebit locum ubi ulterius fides vel spes, eo quod jam in promptu et presto erit ipsum creditum et speratum. Verum notabiliter dictum arbitror quod in precedentibus propositum est: quod summitas scale quam vidit Jacob celos tangebatur, sed non protendebatur ultimus.

Aquestes dues virtuts són dues donzelles que acompanyen la regina senyora lur fins a la porta de la cambra del lit real, e la regina entra dins e les donzelles romanen a a la porta defora. Com la fe e sperança// [212] acompanyen la ànima fins a la porta de la glòria, la ànima entra dedins e ell[e]s romanen defora. Tantost a la fe seguex conaxença, e a la sperança succeix aprehensió. E los béns invisibles eternalis sobrepujen tot enteniment humanal e són sobre tota rahó creada, com no ha vist ull ni orella ha oït, ni és pujat en cor de hom, açò que Déu ha aparellat a aquells qui-l amen. E quants són ne quins los béns aparellats allí, on la fe defall, ni paraula o explica, ni rahó o comprén.

Donchs aquell qui vol pujar a conèixer aquests béns, segons que diu lo apòstol, necessari és que cregua. E com més creu tant més puja, e tant com pus fervent e pus ferma ha la fe del sobiran bé e de les coses invisibles e eternalis, tant la ànima pus certa e pus inmobla és feta en aquells.

E, donchs, com la ànima per diversos scalons o graons qui entre aquestes dues bigues de fe e de sperança són ordonats, de graó en graó pujant haurà profitat, que no resta sinó que's drece sobre si mateixa, e que meresqua devenir açò que creu e espera, ja d'aquí avant no haurà loch allí fe e sperança, com ja de mantinent li serà davant açò que creu e spera. On notablament, segons mon arbitre, é dit, açò que és damunt posat, que la scala la qual véu Jacob tocava los cels, mas no passava més avant.

² Cfr amb Is 64,4 i 1 Cor 2, 9: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeeparavit Deus iis qui diligunt illum.*

³ Heb 11. 6: *Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum...*

DE CELESTI IHERUSALEM

Desumptum priusquam ad altissime divinitatis solium excelsum quantum nobis concessum finaliter accedamus, inspatiamus et attendamus diligenter superne civitatis Jherusalem celestis, super omnem ymaginationem et humanam extimationem summe delectabilem habitationem.

Primo, ratione situs, quia alto fundata: *Fundamenta <enim> eius in montibus sanctis* [Ps 86, 1]. Secundo, ratione firmitatis, quia *fundata est supra <firmam> petram* [Mt 7,25; Lc 6,48]. Tertio, ratione securitatis, quia in loco inexpugabili sita est. *Et non est ibi Satan nec occursus malus* [3 Reg 5,4] Belial, inversus invenitur. *Et projectus est ille draco magnus, serpens antiquus, qui es[t] diabolus et Sathanas.*¹ Quarto, ratione amenitatis, quia in eminenti loco posita est. Quinto, ratione sanitatis, quia numquam erit ibi corruptio inficiens habitantibus, omne tamen inmundum et coinquinatum non tamen transibit per eam.² Sexto, ratione munditiae: *Quoniam omnes platee eius sternerunt* [Tob 13, 22](f42) *auro mundo foris canes.*³ Septimo, ratione murorum, quia omnes muri eius *ex lapide precioso.*⁴ Octavo, ratione dispositionis, quia in quadro posita, tante est latitudinis quante longitudinis. Longitudo cum latitudo et altitudo illius equalia sunt.⁵ Nono, ratione

SEGUEX-SE LO SEGON LIBRE
PRIMER CAPÍTOL. CONTEMPLATIÓ
DE LA GLÒRIA CELESTIAL

[Ab diligent enquesta cercades totes les partides de les coses creades als nostros ulls corporals e intel·lectuals manifestes, resta de pujar sobre los cels e escodriñar les sues partides per trobar la nostra abitació que esperam, en quina guisa és ordenada] .

E abans que·ns acostem tant com a nós serà atorgat a la cadira sobirana de la divinitat excel·lent, attemam diligentment e considerem la habitació, delitable sobre tota ymaginació e humanal estimació, de la sobirana ciutat sancta de Jherusalem, [qui·ns és demostrada maravellosa per XVII propietats que deu haver bona ciutat, e són en ella ab tota perfectió.] La primera és del siti, com és fundada en loch alt; los seus fonament són en los monts sants. La segona, per sa fermetat, com és fundada sobre ferma pedra. La tercera, de seguretat, car és situada en loch inexpugnable, e no·y és allí Satan ni la tentació o batalla de Belial, com de aquell loch fon gitat aquell dr[a]ch gran, serp antiga, qui és lo diable Sathanàs. La quarta, del loch delitable, com és posada en loch alt, [d'on poden ésser mirades totes coses]. La quinta, de sanitat, car no serà en aquella nul·la corruptió, [ans jus ella habiten]; e nenguna cosa inmundada o leja o sutza no passarà per aquella ciutat. La VI de

¹ Apoc 12,9: *Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, et Sathanas.*

² Cf Apoc 21, 27: *Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens et mendacium.* Més avall l'autor torna a copiar el text complet d'aquesta autoritat bíblica.

³ Segueix aprofitant Apoc 21, 21: *et platea civitatis aurum mundum* que combina amb Apoc 22, 15: *Foris canes, et venefici, et impudici, et homicidae, etc*

⁴ Apoc 21, 18: *Et erat structura muri eius ex lapide iaspide...Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretiosos ornata.* Citat més avall.

⁵ Apoc 21, 16: *Et civitas in quadro posita est, et longitudo eius tanta est quanta et latitudo... et longitudo, et altitudo, et latitudo eius aequalia sunt.* Vegeu més avall la citació completa.

claritatis. *Civitas <enim illa> non eget sole, nec luna ut luceant in ea, nam claritas Dei illuminabitur illam, et lucerna eius est Agnus* [Apoc 21, 23]. Decimo, *ratione gaudii et leticie, quia absterget Deus omnem lacrimam... et ...non erit ultra neque luctus neque clamor* [Apoc 21, 4]; *letitia sempiterna erit super capita eorum*.⁶ Undecimo, *ratione concordie civium, quia omnium erit una eademque voluntas*. Duodecim, *ratione amoris, quia mutue caritatis. Quia tantum diligit unusquisque alium quantum seipsum, et tamen gaudebit de bono alterius quantum de suo*.⁷ Decimotertio, *ratione pacis, quietis et tranquillitatis: Sedebit populus meus, dicitur in Ysaya [32,18], in pulcritudine pacis et in tabernaculis fidei, et in requie opulenta*. Et notandum quod dicitur in requie opulenta, quia et opulencia et requies erit ibi ut quidem inveniri apud nos difficile est, ymo impossibilis in presenti. Quartodecim, *ratione libertatis, quia omnis prelatio, principatus et potestas evacuabitur*. Quintodecim, *ratione immortalitatis [et impassibilitatis], quia mors ibi morietur*. Sextodecimo, *ratione affluentia omnium desiderabilium*. Ibi erunt omnia bona et deerunt omnia mala. Septodecimo, *ratione durabilitatis et perpetuitatis, quia omnia hec bona nunquam erunt amissura*.

mundíftia o nedeia, car totes les sues places e carreres són cubertes de draps de aur bells e preciosos, e fora aquesta ciutat estaran los cans. La VII de matèria excel.lent, car los seus murs són de pedres precioses. La VIII de sa dispositió, car aquesta ciutat és posada en quadre, e tant de lonch com d'ample, e la sua longuea, altària e amplea són eguals. La IX per la sua claredat. En aquella ciutat no haurà fretura de sol ni de luna que resplan/[277] descan en ella, car la claredat de Déu la il·luminarà e la sua lum és l'Anyel. La X per lo goig e alegria que serà en ella, car Déu axugarà tota làgrima dels ulls dels habitants de aquella e no-y haurà por ni crits, ans goig e plaer serà sobre los caps de aquells qui-y habitaran. La XI per la concòrdia dels habitants de aquella, car tots hauran una matexa voluntat. La XII per la amor e karitat que-y serà, car cascú amarà tant l'altre com a si matex, e tant se alegrarà del bé d'altri com del seu propi. La XIII per la sua pau e repòs, de la qual diu Ysaïes: Seurà lo meu poble en belea de pau e en tabernacles de confiança, e en rapòs ple e abundós. E notablament diu "ple", com tanta abundàntia haurà en aquella ciutat que impossible és a nós trobar-ne semblant en aquesta vida present. La XIII per la sua libertat o franquea, com allí cessarà tota prelatió, senyoria, principats e potestats. La XV per la immortalitat que-y serà, cor allí no-y haurà nulla malíftia ni nengua mort. La XVI per la sua afluència e abundàntia de totes coses que hom pot desijar, car allí seran tots béns e defalliran tots mals. La XVII per la sua duratió perpetual, com los abitadors de la dita ciutat null temps perdran les lurs abundàncies virtuoses.

⁶ Adaptació d'Is 35, 10. *Et laetitia sempiterna super caput eorum*.

⁷ S'acomplirà, doncs, amb escriu el precepte evangèlic de l'amor fratern.

Hec est illa sancta civitas quam se vidisse asserit Johannes in Apocalipsi [21, 2] dicens: *Vidi civitatem sanctam Jherusalem II (f42v) novam descendentem de celo a Deo, paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Ubi bene pene universa tanguntur que sunt sigillatim superius introducta. Verum et de eadem visione prosequatur: Et audivi vocem magnam de trono dicens: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus et habitabit cum eis. Et ipsi populus tuus erunt, et ipse Deus cum eis erit eorum Deus. Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra quia prima abierunt* [Apoc 21, 3-4].

Et post pauca: *Et locutus est mecum unus ex VII angelis, dicens⁸: Veni, ostendam tibi sponsam, uxorem Agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam Jherusalem descendentem de celo a Deo, habentem claritatem Dei: et lumen eius simile lapidi pretioso tamquam lapidi jaspidis, sicut crystallum. Et habebat murum magnum, et altum habentem portas XII... Et XII margarite super singulas et singule porte erant ex singulis margaritis. Et erat structura muri eius ex lapide jaspide: ipsa vero civitas ex auro mundo simile vitro mundo. [Et] fundamenta muri civitatis omni*

Aquella ciutat és aquella de la qual fa testimoni sent Johan en lo Apocalipsi, dient: Jo viu la ciutat sancte de Jherusalem, que devallava del cel aparellada per Déu axí com és liurada al seu amat. En lo qual pas lo dit capítol quasi toca totes coses, signadament, de què damunt havem feta mentiò, on procehint de la dita visió, diu axí: Jo oí una gran veu que procehia de la cadira, dient en axí: Havets lo tabernacle de Déu ab los hòmens, e habitatrà ab ells que seran poble seu, e Déu serà ab ells, e serà lur Déu. E exugarà Déu totes làgremes dels lurs ulls e d'equí avant no serà mort ni plor, ni clams ni dolor, cor tot és passat en aquesta present vida.

E seguex-se après d'açò: Parlà ab me un dels VII àngels dient-me: Vine e demostrar-t'è la esposa muller del Anyel. E pres-me en sperit en un mont gran e alt e ensenyà'm la ciutat sancta de Jherusalem devallant del cel per nostro senyor Déu, havent la claredat de Déu, la sua lum semblant a la pedra preciosa del jaspí luent, axí com a crestal. Lo seu mur era alt i gran, on havia XII portes e XII pedres precioses sobre sengles portes, e quascuna porta era de una pedra pretiosa. La stru/[278]ctura del mur era de pedra de jaspí. La ciutat era de aur nédeu, semblant a vidre clar e bell. Los fonaments dels murs de la ciutat eran ornats de totes pedres precioses. Les places de la ciutat eren de aur nédeu, axí com a vidre luent. La ciutat era posada

⁸ Aprofita i adapta mots del text bíblic adaptant-ne l'ordre. Cf Apoc 21, 9: *et venit unus de septem angelis ... et locutus est mecum, dicens: Veni, et ostendam*, etc. La citació que segueix assimila, amb lleugeres adaptacions, els versets 10-12. Indico amb punts suspensius el salt al verset 21: *Et duodecim portae, duodecim margaritae sunt, per singulas*. Torna després enrera al verset 18: *Et erat structura muri...*. Del v.19: *Et fundamenta ..* salta al final del v. 21: *Et platea civitatis*, canviant el singular pel plural. Seguidament torna arrera al v. 16: *Et civitas in quadro posita est*, per a tornar al v. 22: *Et templum non vidi in ea*. D'ací passa a copiar els vv. 24-27: *Et ambulabunt gentes...mendacium* per a continuar amb Apoc 22, 1-5, amb lleugeres variants en el v. 2: *afferens fructus duodecim, per menses singulos ...*

lapide precioso ornata, et platee civitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum. Et civitas in quadro posita est, longitudo latitudo et altitudo eius equalia sunt. Et templum non vidi in ea: Dominus enim [Deus] omnipotens, templum illius est, et Agnus. Et civitas non eget sole, neque luna ut luceant in ea, quoniam claritas Dei illuminabit eam, et lucerna eius est Agnus. Et ambulabant gentes in lumine eius: et reges terre afferent gloriam suam et honorem in ea (sic!) illa[m]. Et porte eius non claudentur/ (f 43) per diem. Nox enim non erit illic. Nec intrabit in ea[m] aliquod coinquinatum, faciens abhominacionem et mendacium.

Et ostendit michi fluvium aque vite, splendidum tanquam cristallum, procedentem de sede Dei et Agni. In medio platee eius, et ex utraque parte fluminis lignum vite, afferens fructus per XII menses singulos, ac reddentia fructum suum, et folia ligni ad sanitatem gentium. [Et omne maledictum non erit amplius et sedes Dei et Agni in illa erunt, et servi eius servient illi. Et videbunt faciem eius, et nomen eius in frontibus eorum. Et nox ultra non erit: et non egebunt lumine lucerne nec solis quoniam Dominus Deus illuminabit illos et regnabunt in secula seculorum.]

Et de hac eadem civitas dicitur in Thobie [13,21-22]: Porte Jherusalem ex saphiro et smaragdo edificabuntur, et ex lapide precioso omnis circuitus murorum eius. Ex lapide candido et mundo omnes platee eius sternentur: per vicos eius alleluia cantabitur. Et ideo [Ibid v 20] beatus ero si fuerint reliquie seminis mei <et> ad videndam claritatem Jherusalem, etc. etc.

en quadre: la larguea e amplea e altea són eguals. No-y viu nengun temple en ella, cor lo senyor Déu totpoderós és templa de aquella e l'Anyel. Aquesta ciutat no ha fractura de sol ni de luna que li donen claror, car la claror de Déu la il·lumina, e la sua lum és l'Anyel, e iran les gents en la sua lum e los reys de la terra portaran en aquella la lur glòria e honor. Les sues portes no seran tancades de tot lo dia. No-y haurà nit en ella ni escuredat. No entrarà en la dita ciutat neguna cosa sùtzea, leja, fent abhominació e falsia.

E mostrà'm l'àngel un riu de aygua viva resplandent com a crestall, procehint o extint de la cadira de Déu e del Anyell. Enmig de les places de la ciutat e de cascuna part del flum és lo arbre de vida, donant XII fruyts per sengles meses, cascun retent son fruyt. Les fulles del arbre eren bones a la sanitat de les gents.

E d'aquesta ciutat damunt dita és escrit en lo libre de Thobies: Les portes de Jherusalem seran hedificades de saphirs e de maragdes e de tota pedra preciosa. Tot al entorn dels murs és de pedra blanca e nédea resplandent. Totes les places seran cubertes de draps de aur e de velluts vermells e de altres diverses colors. Per les carreres iran cantant los ciutadans: Alleluia! E axí, benaventurat serà si sobran algunes relíquies del meu sement a veure la ciutat de Jherusalem, etc. etc.

Epilogus predictorum

Ecce, Rex meus et Deus meus, unica spes et *virtus salutis mee*¹, considerando et investigando universa omnipotentie, sapientie et benignitatis tue incomprehensibilia et stupenda opera, gracias et beneficia humano generi exhibita et collata per universas quaslibet creaturas, ut cuiquam discurrendo a te, qui es principium et finis bonorum omnium, contemplationis mee circulum incipiens, et in te // (f78) ipso reflectens, et ab infimis ad summa, ab inferioribus ad suberna progrediens et accedens usque ad te, Creatorem meum, cursum considerationis mee dirigens, huc illarum prout potui universa et singularia perscrutando curri. Et necdum plene sicut desiderat anima mea ad videndum in postulatione tua cum Moysse assurgere valeo, sed adhibere pro tantas evagando et earum rumiando dispositiones, statum, cursum et ordinem, in universis faciem tuam quero, ut saltem per indagacionem ipsarum tantarum et mirabilia operum tuorum, tua omnipotentia, bonitas et sapientia, nisi adhuc in hoc degenti exilio aliquotenus innotescat.

Huiusmodi scala non egent cives, sed exules. Nam quid opus est scale tenentiam solium? Ego autem qui cum psalmista dicere possum: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! Habitavi cum habitantibus Cedar. Multum incola fuit anima mea* [Ps 119,6]. *Circuivi terram, et perambulavi eam*². *Lustravi universa*,³ et cetera omnia perscrutatus

[LIBRE TERCER] Capítol XXIX. Conclusió de tot lo libre on lo actor desperta la sua pense a desitjar la glòria de paradís.

Havets, Rey meu e Déu meu, vida mia e speranza mia, virtut e salut mia, en quina guissa io, considerant hi encercant les obres grans e incomprehensibles e molt admiratives de la vostra omnipotència, saviesa e benignitat, e les gràcies e-ls benefets donats e fets al humanal linatge, discorrent e anant generalment per totes les creatures, primerament a vós, qui sou principi e fi de tots béns, concluynt e termenant lo cercle de la mia contemplació en vós, anant de les coses jusanas a les sobiranes, endreçant lo cors de la mia consideració de les criatures baxes fins a vós, qui sou creador meu, he descorregut de // [347]çà hi dellà totes les coses del món axí com he pogut, enperò no axí plenament com desija la ànima, emperò esforce'm ab Moysés de veure les vostres espatles [çò és les vostres parts qui són detràs vos]. E açò fas descorrent e corrent per les coses creades, encercant lurs disposicions, estaments, moviments e orde. Enperò en tot açò io, senyor cerque la vostra faç, que almenys per investigatió de les creatures e de les obres vostres maravellooses me sia manifestada queucom, mentre que visch en aquest exili, la vostra omnipotència, bonea e saviea.

[E açò és aquella escala de contemplatió de què es intitulat lo present libre]. Mas no han ops aquesta escala los ciutadans del cel, sinó nosaltres, [miserables] exellats. E com que ha mester escala aquell qui posseex ja la cadira? Perquè io, ab tots los altres qui són en aquesta vall de làgremes, pusch cridar ab

¹ Ps. 139, 8: *Domine, Domine, virtus salutis meae...*

² Job 1,6. Són, originalment, paraules del dimoni.

³ El text sembla fer-se ressò d'Eccle. 1, 5: *Lustrans universa in circuitu pergit spiritus*, etc.

sum elementa, cum omnibus que in eis sunt, singulorum contemplan naturas, dispositionem, cursum et ordinem. Et quamquam in universis et singulis omnipotentie, sapientie et bonitatis tue vestigia michi magnifeste replandeant, non satiatus ortans intus intueor horum omnium visu, nec auris impletur auditu,⁴ quousdam ad te, Deum et dominum meum, invenitur, perfungens totus in memetipso deficiam et tibi totaliter per amorem convictus et vinctus, delectabiliter gustem quoniam suavis est, Dominus,⁵ et quam magna multitudo dulcedinis eius.⁶

Idcirco converti me ad speculandum / / (f78) huius missere vite laboriosum et variabilem cursum, nec non et periculosum, miserabilem et inevitabilem exitum, atque post hanc misseram vitam ignotum mihi et incertum penitus (?) anime mee statum. Sed et extremum examinandus (?) horrendum nimis et terrificum esse omni creature iudicium ultionis quamque animadversionis, et irrevocabilissime; severitatem penarum; quantoque infernalium acerbitatem tortorum seviciam; dampnatorum et demoniorum infinita supposita.

Et licet in hiis omnibus omnipotentia, sapientia, justitia et misericordia tua evidenter appareat, adhuc non inveniet anima mea quod querit.

Ea propter, exinde prosiliens et valefaciens inferioribus universe,

lo psalmista: Hay, laç, mesquí! Que la mia peregrinació, el meu exili, han massa lonch tret. É habitat ab los habitadors de Cedar. Massa és peregrina la mia ànima. He circuïda la terra, é-la cercada e passejada. He navegada la mar, e los elements é escodrinysats, totes les coses contemplant, les natures, disposició, moviment e l'orde que serven. E, jatsesia, Senyor, que en les dites coses me sien mostrats resplandiment los vestigis o senyals manifests de la omnipotència, saviesa e bonea vostra, enperò lo ull del enteniment no és sadollat en la obra e contemplació de totes aquestes coses creades, ni la orella no-s plena ni sadolla de lur oïda, fins que pervenint sens mijà a vós, Senyor e Déu meu, tot defalesca en mi matex, hi estant conjunct, ajustat e unit per amor a vós e ab vós, taste molt delitablement com sots suau e dolç, Senyor, e com és gran la multitud de la vostra dolçor.

E per ço me só convertit a considerar lo treballós e variable estament de aquesta vida miserable, e la exida de aquesta vida perillosa e trista, la qual no podem esquivar; e après d'aquesta present vida lo estament incert de la mia ànima. Hoc hy-m só girat a considerar lo derrer juy molt espaventable e cruel a tota creatura. Més encara, me gire a cogitar la venjança cruel e la irrevocable sentència e lo turment cruel de les penes infernals, on haurà foch ardent, turmentadors insaciabls e infinits turments de hòmens e de diables.

E jatsesia que la omnipotència e saviesa e justícia e misericòrdia de Déu en totes les dites coses aparega molt evidentment, enperò no troba encara la// [348] ànima mia açò que cerca.

E per ço partint-me d'aquí e donant comiat a totes les coses jusanas, trespasant

⁴ Eccle. 1,8: *Non potest eas homo explicare sermone. non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur...*

⁵ Ps.33,9: *Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus...*

⁶ Cf. Ps 30, 20: *Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine...*

trascendens iuga montium, et super altitudinem nubium me extollens, transtuli me ad contemplandas excelsas electas abietes Libani⁷. Ad areolas aromatum,⁸ hoc est, ad considerandum statum felicitatem et gloriam dispositionem et ordinationem civium supernorum.

In quibus omnibus, licet summe admirabile excellentissime quam amabilis mihi appareat Dei mei potencia, bonitas, et sapientia; sed summe tamen incomprehensibilior, et longe incomparabilior, mirabilior et amabilior fore dignoscitur in se ipso.

Et cum aprehentem fontis pro fluvio, tam copiose emanat rivulus divine potentie, bonitatis et sapientie, quod omnis rationalis creature intellectum sic superat et transcendit, ut iam non sit qui digne admirari queat infinita et stupenda opera Dei. Quis umquam quantumcumque, etiam per intencissimam sublimationis contemplationis, subtilissimam extensionem et ardentissimi amoris flammam seraphico propinquans ordini, perfete et plene, ipsius fontis ubertatem admirari, intelligere atque comprehendere audeat et temptare?

Hoc attendens // (f 79) psalmista in personam omnis rationalis creature aiebat: *Mirabilis facta est scientia tua ex me; confortata est et non potero ad eam* [Ps.138,6]. Et apostolus, super terrenum elevatus celum: *O altitudo - inquit - divitiarum sapientie, et scientie Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles vie illius!* [Rom11,33].

Finito libro, sit laus et gloria Christo.

Explicit. Explicit: Ffinito libro sit laus et gloria Christo.

Iste liber est monasterii Celestinorum beate Marie de Parisius, quem fecit scribi frater Henricus pro fratrem suum, ut posset eum habere pro sua consolatione.

les penyes sobiranes dels monts e pujant-me sobre la altitud del **monts** só-me'n vengut a contemplar los sobirans arbres del mont de Libano, a veure les garlandes molt fragans, ço és a considerar lo estament, la felicitat, glòria, disposició e orde dels sobirans ciutadans.

E, jatsesia que en totes aquestes coses me aparega la potència, bonesa e saviesa del meu Senyor, maravellosa, excel·lent hi amabla, enperò molt pus maravellosament e inconprehensible me apar més meravellós, pus dolç, pus amable, més desirerable en si mateix, que en la sua creatura.

Car si lo riu qui mana e hix de la font de la divinal bonesa e omnipotència és tan gran e tant copiós que traspassa e sobra axí tot enteniment de natura racional, car no és qui pusca entendre suficientment les obres admiratives e infinides, qui serà, doncs, per gran e soptil hi excessiva contemplació que-l eleve, per bé que creme en amor e sia fet axí ardent com los seraphins, e per bé que reverbere penetrant <penetrant> ab la sua intel·ligència en equal dels cherubins, que pusque mirar ni entendre ni compendre plenament ni perfetament tempte de escodrinjar la amplexa, altesa, pregonesa e abundància que la sobirana font ha en si mateixa?

Atenent açò lo salmista deya, en persona de tota creatura racional: Maravellosa és feta la vostra sciència, Senyor a mi; és crescuda e no-y he pogut bastar. E lo apòstol, qui fou elevat sobre lo terç cel, deya: O altitud de riqueses de la saviesa e de la sciència de Déu, e com són inconprehensibles los seus juys e com amagades les sues carreres! [Les quals a nós seran manifestes com lo veurem faç a faç per glòria, on lo contemplarem e loarem sens fi *per secula seculorum, Amen.*

Ací finex lo libre apellat *Scala de Contemplació*. Deo gracias.]

⁷ Cf. amb Is. 37,24: *Ego ascendi altitudinem montium, iuga Libani; et succidam exelsa cedrorum eius, et electas abietes illius, et introibo altitudinem summitatis eius, saltum Carmeli eius...*

⁸ Interpretació anagògica basada en Cant 6,1: *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum...*

Prophetia

902 A

De quindern quidibz contemplatione.

Quodam incho de unitatis humani status et
infractibilitate temporis. istos temporis et typorum
in quibus pectus tenet se quous et perseverans. Summa
humiditate iniquitate infractibile respiciens. dimissum
sacramentum eius. Revertente fides magis liberat. qd
aliquid statueret nisi tua me ad hoc compelleret caritas
et mea proposita non non et non dicitur. dicitur.
futuroz eius in meo et in ni. similibz. tantum. fignit
vix prima. statuz. devotioz. meo. meo. suavia.
tu. ar. dulcedine. spirituali. avidissima. punitatem. Et
nisi abqz. meo. et rodo. amaritudine. ad ipm. me
fontem. ut in. nullo. clamare. compellat. Divina. ma
sunt. terra. sine. ag. tibi. veloxiter. quous. me. domine
desin. pectus. meo. Et. prothodor. fide. penitus. de. frui.
ille. pectus. quo. gustato. desin. omni. raso. Cuius. enim.
A. hodie. qui. non. magis. ca. p. raso. sine. qd. que
pctus. sine. figurat. Cuius. non. ptem. sibi. pcedunt. cu
ind. raso. faciat. in. desin. Cui. na. deo. indit. de
non. se. mplet. plectibz. meo. Cui. non. honorez
et. plectant. imbit. Cui. non. magis. pectus. de
pcedat. qd. plectus. mplet. qd. mplet. Cui. mplet
pctus. plectant. non. mplet. Cui. non.
appetit. plectat. mplet. in. plectant. et. salutationes
in. plect. et. dicit. ab. homibz. Rabbi. Cui. dicit. affectu.
Cui. humilitatem. mplet. Cui. plectant. v.
plect. Cui. sine. meditant. plect. Cui. ordi
et. devotioz. mplet. mplet. Cui. non. magis.
plect. p. plect. et. theorie. p. omni. plect.
Cui. non. enim. quod. dicit. horridu. est. gustare.
plect. qd. suavit. et. dicit. est. dno. Et. hodie.
tu. non. p. dicit. et. hodie. hodie. dicit.

96

79

psalmista in p^m omnis qualis creatur curbar
 inayrodabilis facta est sua tua op^m m^o q^o
 tata est et no potro ad tam et ap^m
 sup^m h^mom^m deubarit r^m l^m. P^m altitudo inq^m
 dominare sapu^m et sua dei p^m m^o p^m h^mu^m
 sunt Indira em^m et d^mstru^mgabilis d^mstru^mnt

finito libro. sic. laus. et. glo. xi

Explan

Explan

finito libro su laus et g^ota p^o

Et

Iste libe est m^ostru^m religio^m beate marie de
 pazis^m que fuit sub^m frate henric^m p^m frate
 suu^m et possit eu^m hab^m pro sua res^mplac^m